

Nr 431

Av herr **Holmberg m. fl.**, *angående inriktningen av socialpolitikens fortsatta utbyggnad.*

(Lika lydande med motion nr 372 i Första kammaren)

I det under de senaste åren präglade begreppet trygghetspolitik torde inrymmas hela den människovårdande verksamhet som i takt med samhällets förändring kommit att bli alltmer omfattande. Socialpolitiken i dess traditionella bemärkelse utgör endast en del av hela det komplex av samhällsåtgärder som givit den moderna välfärdsstaten dess karaktär. Så torde exempelvis arbetsmarknadspolitik, näringspolitik, utbildningspolitiken, bostadspolitik och inte minst miljöpolitiken utöva ett kanske många gånger avgörande inflytande på den sociala tryggheten. Denna integrering av olika trygghetsskapande insatser över hela det politiska fältet har också krävt ett större ansvarstagande från samhällets sida. Därigenom har människors livsvillkor och relationer radikalt ändrats, vilket i sin tur resulterat i krav på en fast grundad och effektivt planerad och genomförd socialpolitik i så vid bemärkelse, att den förmår tillgodose ett växande trygghetsbehov.

Urbaniseringen har givit vår boende- och hemmiljö en helt ny karaktär. Modern höghusbebyggelse medför anonymitet, isolering och övergivenhet. Till följd av den ökade omflyttningen och den moderna tätortsbebyggelsens framväxt har äldre tiders grannrelationer gått förlorade. Rapporter om ensamma och övergivna människor, som av en ren tillfällighet påträffats döda eller svårt sjuka i sina hyreslägenheter i tätorter, har givit skrämmande besked på denna punkt. Inte heller familjegemenskapen kännetecknas längre av den fasthet som tidigare gav sin prägel åt samhället.

Ökade möjligheter att tillgodose de individuella önskemålen måste åtföljas av ökade krav på samhällsservice av olika slag, något som samhället i växande utsträckning måste tillgodose. Samhället har därför påtagit sig ett väsentligt större ansvar för den uppväxande generationens uppfostran och vård. Genom den tekniska utvecklingen har näringslivets strukturalisering likaledes ställt individen inför nya villkor. Hårdare arbetstakt och känslan av otrygghet på arbetsmarknaden bär vittnesbörd därom. Även i arbetslivet har således utvecklingen mot större enheter bidragit till att hos många människor framkalla en känsla av anonymitet och bristande trivsel.

Samhällets sekularisering har också resulterat i ökad oro och otrygghet. Den påtagliga normlösheten bland viss ungdom avslöjar den sekulariserade människans allmänna osäkerhet. Denna osäkerhet försvårar individens anpassning till de många nya krav som samhällsutvecklingen ständigt ställer. Sådana anpassningssvårigheter blir allt vanligare, och därmed ökar kraven på sociala insatser. Samhällets sociala service är emellertid ofta låst i en så opersonlig och byråkratisk form att den ibland avhänder sig möjligheter att hjälpa.

Att stora grupper av samhällsmedborgare känner främlingskap, maktlöshet och oro inför den pågående samhällsutvecklingen måste innebära, att de i framtiden bör ges en helt annan möjlighet till förståelse för, kontroll av och medinflytande i den sociala utveckling, som samhället ytterst bär ansvar för. På så sätt kan den enskilda människan återfå de möjligheter till personlig integritet, ansvarstagande och medmänskligt bemötande som samhällsutvecklingen och i viss mån den förda politiken hittills frånhänt henne. Det kan konstateras att många människor i välfärdssamhället inte endast känner en allmän oro och otrygghet. Dessutom finns inslag av påtaglig misär. Dagens socialpolitik är uppbyggd kring huvudsakligen ett generellt trygghetsystem, där förmånernas storlek i princip är direkt proportionella mot förmånstagarnas respektive inkomster. *Trots komplettering med ett system av mera konkreta, individuella åtgärder för de inkomstsvaga har man dock ej tillnärmelsevis lyckats lösa problemen ens för de värst utsatta medborgarna.*

En översyn av socialpolitikens allmänna inriktning synes — inte minst mot denna bakgrund — erforderlig. Vid en sådan översyn bör också orsaken till människors ökade isolering och otrygghet närmare studeras. Ett sådant studium torde bana väg för en ny syn på den enskildes behov och det framtida samhällets socialpolitiska skyldigheter.

Socialpolitikens allmänna målsättning

Den hittills förda socialpolitiken har länge saknat en målsättningsdiskussion som är anpassad till de nya krav som det moderna samhället ställer på människorna. Värdet av ekonomiska faktorer har ofta överdrivits. I motsvarande grad har den enskilda människans förmåga och vilja till personligt ansvarstagande ej givits tillräcklig betydelse. En tillräcklig differentiering efter individuella behov och önskemål har inte heller åstadkomits. Sekulariseringens följder har ej tillräckligt uppmärksamats i den socialpolitiska planeringen. Inte heller har den sociala betydelsen av näringslivets strukturrationalisering undersökts. Samma sak gäller de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som den enskilde i samband härmed blir föremål för.

Samhället har i sin sociala verksamhet möjlighet att ge moraliskt stöd. Det allmänt hållna talet i skolans läroplaner om »demokratins principer

om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan kön etc.» röjer en viss ideologisk inriktning, som dock kommer till klarare uttryck i fortsättningen: »Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed rätten till personlig integritet är en huvuduppgift också för den sociala fostran, som skolan skall omfatta.» All av samhället bedriven verksamhet — och i synnerhet socialpolitisk verksamhet — borde djupast syfta till att aktivt förmedla och leva upp till denna för det kristna västerländska kulturarbetet så grundläggande syn på individen. Den sociala verksamheten, som i dag med stor framgång handhaves av olika frivilliga organisationer av ideell karaktär, borde tjäna som samhällets förebild i detta avseende. Frälsningsarméns uppsökande verksamhet i de större städernas slumområden, liksom ideella organisationers institutionsvård av t.ex. alkoholister utgör med sin kristna, ideella bakgrund ett värdefullt komplement till den sociala verksamhet, som i samhällelig regi lätt kan få ett drag av byråkrati och opersonlighet.

Att medelst ett ökat stöd till och ett utökat samarbete med dessa frivilliga organisationer bredda basen för den samlade sociala hjälpverksamheten och därmed öka utbudet av social service och kanske t. o. m. möjliggöra en viss valfrihet därvidlag måste anses som en för samhället ytterst angelägen uppgift.

Det finns all anledning att ifrågasätta den inriktning som alltmer kommit att känneteckna dagens socialpolitik. Visserligen har satsningen på ett generellt socialförsäkringssystem tillförsäkrat merparten samhällsmedborgare en god ekonomisk trygghet. Men den allmänna försäkringen löser t. ex. inte problemet med den rena misären i de större städernas slumområden. Därför synes det erforderligt med en inriktning av socialpolitikens fortsatta utbyggnad mindre på den generella stödformen (som trots sin nuvarande omfattning ännu varken förmått lösa de mera generella eller de mera speciella sociala problemen), mer på individuella åtgärder. Syftet bör vara att man i det sociala fältarbetet på ett nytt sätt söker ta fasta på varje enskild människas socialt och miljömässigt betingade situation och med ledning av dessa informationer samordna tidigare alltför isolerade åtgärder till s. k. »paketlösningar».

Sociologisk forskning och social planering

Olika studier av dem som döljer sig bakom statistiken över välfärdsstatens sociala misär har visat att de nyinflyttade, frånskilda och ensamstående utgör huvuddelen av de hemlösa människor som nu är så talrikt förekommande i större städer. Vissa gemensamma karakteristika har också konstaterats vid studier av de ungdomar som faller offer för narkotika och alkohol och som uppvisar mer eller mindre kriminell belastning. Det har därvid uppmärksamats att den sociala situationen i hög grad går i arv

från föräldrar till barn, vilket ytterligare framhäver behovet av en effektivare socialpolitisk metodik i syfte att bryta den onda cirkel i vilken många sociala problem har sin upprinnelse och i vilken de konserveras. En intensifierad forskning på det sociala fältet torde bäst kunna anvisa riktlinjerna för den integrerade hjälpverksamhet som därvid blir nödvändig. Genom en sådan forskningsverksamhet möjliggöres också införandet av effektiv social planering, där utrymme kan ges för ökat medinflytande från den enskildes sida.

Integrerad hjälpverksamhet

Lämpligheten av att stödja den frivilliga hjälpverksamhet, som bedrivs av olika ideella organisationer, och samordna den med samhällets egen har redan framhållits. En annan åtgärd syftande till ökad integrering är att ompröva den skarpa gränsdragningen mellan olika vårdformer och typer av vård. Redan nu förekommer en långtgående integrering av t. ex. kropps- och mentalsjukvården. Förhållandet mellan social- och kriminalvård borde på samma sätt kunna bli föremål för översyn.

Principiellt sett borde samarbetet mellan samtliga vårdformer och vårdtyper kunna väsentligt fördjupas. De vanliga kroppssjukhusen borde sålunda ha betydligt större möjligheter att ge de patienter som drabbas av de nu allt vanligare stressjukdomarna möjlighet till psykologisk rådgivning. På samma sätt borde fångvårdens krav på ökade resurser i detta avseende ges hög prioritet. Det är också väsentligt att möjligheter skapas till utbildning av särskild s. k. socialpolis. I själva verket torde en långtgående samverkan mellan olika vårdande myndigheter vara en förutsättning för den framtida satsning på socialpolitiska »paketlösningar» som tidigare förordats.

En typ av integrering representeras av den miljöinriktade socialpolitik som med utgångspunkt från den s. k. familjevårdsprincipen inte endast söker lösa den enskildes omedelbara problem utan också tar sig an vederbörandes närmaste omgivning. Alkoholisternas anhöriga torde exempelvis kunna ge ett helt annat och mera positivt stöd, om samhällets rådgivande verksamhet i större utsträckning också kom dessa till godo. Detsamma gäller t. ex. föräldrarna till de ungdomar som hemfaller till narkotikamissbruk och i övrigt alla de kategorier av människor som enligt olika forskningsresultat tycks löpa särskild risk att möta sociala problem. Samhällets arbetsmarknadspolitiska verksamhet kommer också in i bilden. Den enskilde torde i en situation av friställning, omskolning och eventuell flyttning från hemorten till en främmande miljö sannolikt icke uteslutande vara i behov av ekonomiskt stöd utan också av psykologisk rådgivning och viss social vägledning. Samma sak gäller de människor, ofta män, som efter en skilsmässa har svårt att finna sig till rätta i samhället och lätt råkar på drift. Ökad

satsning på rådgivningsbyråer och på en ökad informations- och kontaktverksamhet över huvud taget vore av största betydelse för denna verksamhet.

Social service

En mera servicemedveten inställning från samhällets sida skulle ytterligare kunna förbättra kontakten mellan de vårdande instanserna och de enskilda människorna och därigenom bereda väg för en bättre fungerande, förebyggande vård. För att kunna reservera institutionsvården för de verkligt behövande bör en inriktning mot en öppen, uppsökande vårdverksamhet av hemsjukvårdskaraktär prövas, framför allt bland de äldre och handikappade. I allmänhet torde till stor del viss social service, såsom rådgivning och allmän kurativ verksamhet, med fördel kunna ske i form av hembesök. Över huvud taget är det önskvärt att den sociala servicen i möjligaste mån decentraliseras och därigenom blir mera lättillgänglig för gemene man. Organiserad barntillsyn, exempelvis, bör finnas tillgänglig inom varje enskilt bostadsområde, för att långa och tröttsamma resor till och från daghem — och motsvarande — för såväl föräldrar som barn skall kunna undvikas. Särskild hänsyn måste också tagas till de äldres och de handikappades bekvämlighet när det gäller den sociala planeringen av allmän social serviceverksamhet.

Genom decentraliserad social service bör man kunna undvika mycket av den institutionella stelhet som på sina håll anses råda och föranleda sociala kostnader.

Sammanfattningsvis vill vi under hänvisning till det ovan anförda sålunda betona vikten av att

socialpolitikens *fortsatta* utbyggnad inriktas mindre på generella stödformer, mer på individuella åtgärder,

den sociala hjälpverksamhet, som bedrivs av ideella organisationer, får ett ökat stöd från samhällets sida,

genom utbyggd sociologisk forskning lägga grunden för en långtgående integrering och samverkan mellan olika vårdmyndigheter, vårdformer och vårdtyper i såväl samhällelig som frivillig regi,

utifrån erfarenheterna av en utbyggd sociologisk forskning lägga grunden för effektiv social planering,

öka den enskilda människans möjligheter till aktivt medinflytande i planeringen och driften av olika verksamheter inom den sociala sektorn,

verka för en utveckling mot en mera serviceinriktad social verksamhet.

Under åberopande av det anförda hemställas,
att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa att före-
varande motion överlämnas till den år 1968 tillkallade social-
utredningen.

Stockholm den 28 januari 1969

Yngve Holmberg (m) *Gösta Bohman (m)* *Leif Cassel (m)*
Rolf Eliasson (m) *Carl Eric Hedin (m)* *Astrid Kristensson (m)*
i Moholm
Tage Magnusson (m) *Karin Wetterström (m)*
i Borås
